

Wstęp

Od czasów, gdy w połowie XV wieku moguncki złotnik i drukarz Jan Gutenberg z powodzeniem zastosował ruchomą czcionkę drukarską, minęło ponad pięćset lat. Przez ten czas prasa przeszła długą i skomplikowaną drogę, ewoluując od modelu elitarnego po masowy i przeistaczając się z narzędzia wpływu społeczno-politycznego władców i kościoła w instrument demokratycznego, dwukierunkowego komunikowania się. Jak słusznie zauważają Marek Jabłonowski i Tomasz Gackowski, wpływ na zmianę charakteru prasy miały nie tylko istotne wydarzenia historyczne, wielkie procesy społeczne czy też przeobrażenia ustrojowo-polityczne, na które najczęściej zwracają uwagę historycy mediów, ale także wielka rewolucja technologiczna, która nastąpiła w XX wieku i sprawiła, że prasa – z każdą kolejną dekadą – przestawała być jedynym środkiem masowego przekazu, a panorama dostępnych i – co najważniejsze – odgrywających aktywną rolę społeczną, polityczną i kulturową narzędzi medialnych, ulegała systematycznemu poszerzaniu i stałej dywersyfikacji¹. Wiek XX przyniósł w świecie mediów zmiany na niespotykaną dotąd skalę. Stulecie dwóch globalnych konfliktów zbrojnych, dwóch totalitaryzmów, ale i wielkich procesów demokratyzacji, globalizacji, rewolucji obyczajowej, technologicznej i kulturowej przepełnione było wydarzeniami, które w sposób równie przełomowy, jak ruchome czcionki Gutenberga, przeobraziły oblicze mediów masowych.

Oddajemy do rąk Szanownych Czytelników pracę zbiorową *Media i dziennikarstwo w XX wieku. Studia i szkice*, poświęconą dziejom komunikacji społecznej w minionym, jakże ważnym dla rozwoju mediów, stuleciu. Autorzy, którzy opracowali poszczególne rozdziały, dokonali analizy owych dziejów w dwóch, równoległych perspektywach: historii poszczególnych mediów (prasy, radia, telewizji, filmu, Internetu) oraz ogólnej historii komunikacji. Założeniem książki, w której znalazły się artykuły naukowe i komunikaty przygotowane przez badaczy reprezentujących ośrodki akademickie z całej Polski i wiele różnych dyscyplin naukowych (m.in. historię, politologię, socjologię, językoznawstwo), jest przedstawienie problematyki historycznoprasowej w ujęciu interdyscyplinarnym. Niniejsza publikacja powstała z inicjatywy Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu oraz Sekcji Historii Mediów Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej. Do udziału w pracy nad niniejszym tomem zaprosiliśmy autorów, którzy zechcieli ogłosić drukiem teksty dotyczące m.in. zagadnień ewolucji mediów i gatunków wypowiedzi medialnej w XX wieku, zjawisk i procesów występujących w mediach i dziennikarstwie w minionym stuleciu, historii poszczególnych typów oraz narzędzi komunikacji masowej, wpływu mediów na zjawiska o charakterze społecznym, kulturowym i politycznym (w perspektywie historycznej), kształtowania się i rozwoju kultury dziennikarskiej w XX wieku oraz czynników determinujących rozwój mediów i komunikacji społecznej w minionym stuleciu. Mamy nadzieję, że pomieszczone w tomie teksty pozwolą poznać

¹ M. Jabłonowski, T. Gackowski, *Tożsamość nauk o mediach. Obszary, postulaty, perspektywy*, „Studia Medioznawcze” 2012, nr 2.

i zrozumieć formy, rozwój i uwarunkowania społeczne, polityczne i technologiczne rozwoju mediów i komunikowania w XX wieku oraz zapoznają Czytelników z rolą, jaką media odgrywały w kontekście przemian kulturowych, np. w odniesieniu do języka komunikacji, tak interpersonalnej, jak i masowej.

Praca *Media i dziennikarstwo w XX wieku. Studia i szkice* przygotowana została z myślą o studentach (dziennikarstwa, historii, kulturoznawstwa), uczniach oraz miłośnikach historii i mediów, poszukujących wiedzy o przeszłości środków masowego przekazu i zjawiskach konstytuujących historię prasy, radia, telewizji i Internetu. Należy jednak podkreślić, iż nie ma ona charakteru monografii – intencją redaktorów i wydawcy nie było bowiem dokonanie całościowej, wyczerpującej charakterystyki dziejów mediów w XX wieku, ale zaprezentowanie Czytelnikowi zbioru szkiców odnoszących się do rozmaitych zjawisk i procesów charakterystycznych dla przestrzeni medialnej minionego stulecia. Z tego też powodu książkę należy traktować jako źródło materiałów o charakterze przyczynkarskim, zbiór swoistych sygnałów tematycznych, które – jak ufamy – pozwolą wzbogacić wiedzę Czytelnika na temat procesu historyczno-kulturowego towarzyszącego rozwojowi mediów w perspektywie ostatnich stu lat.

Michał Kaczmarczyk
Magdalena Boczkowska

Sosnowiec, wrzesień 2014